

TAP C – quadrimestre de tardor 2012-2013

CONSTRUIR SOBRE EL CONSTRUÏT

Professor coordinador: Xavier Perxas

Altres professors: Mariona Benedito, Josep Giner, Josep Mª Garcia Fuentes.

ESQUEMA GENERAL

Dades de partida:

edificis; restes d'edificis; elements arquitectònics incomplets

Eines:

- especificitats projectuals d'altres tallers
- coneixements provinents de la història de la arquitectura i de l'urbanisme.

Projectes:

- completar edificis inacabats
- substitució de parts d'edificis.
- canvi d'ús d'edificis.
- construcció de nous edificis sobre velles ruïnes.

OBJECTIUS

Capacitat d'analitzar i comprendre el procés evolutiu d'un context històric.

Capacitat de proposar una idea arquitectònica, a partir d'una realitat construïda.

Consciència de "transformació" del lloc.

Capacitat de conceptualitzar el discurs arquitectònic, expressar-lo i fer-lo comprensible.

Objectius específics

Estudis previs; verificació del lloc; anàlisi d'exemples.

Capacitat de llegir i comprendre un entorn físic:

- Anàlisi documental i històrica d'un edifici i el seu context.
- Anàlisi arquitectònica.
- Anàlisi del seu significat.

Projecte

Capacitat de proposar una "idea" arquitectònica:

- Definició d'un nou model relacionat amb el preexistent.
- Els documents del projecte, eines necessàries i suficients per expressar-la i fer-la comprensible.

Exercici d'anàlisi del propi projecte.

Capacitat de conceptualitzar i exposar públicament la idea i el desenvolupament del projecte.

Conceptes:

Mirar – Veure – Comprendre

Conèixer per poder Reconèixer; *referents, models, tipus.*

Llenguatge arquitectònic; *l'estil*

L'arquitectura com a significat; l'existent *inspira* el nou.

L'arquitectura com a ofici; els *documents* per pensar i interpretar el projecte.

Processos del projecte de restauració

-Netejar - Eliminar – Suturar

-Completar - Substituir – Afegir

-Anàlisi de fronteres i límits

ETAPES DEL PROJECTE:

-Estudi del lloc i les seves possibilitats

-Materialització d'un projecte (documents dibuixats, maqueta, referències d'edificis existents, etc.)

-Desenvolupament d'una part característica de l'edifici on sigui central la relació de l'arquitectura nova amb les preexistències que es mantinguin.

ORGANITZACIO DEL CURS

Anàlisi del lloc

-Visita, verificació i anàlisi de l'edifici i l'entorn.

-Definició del programa funcional.

Projecte

- Proposta general 1 –intencions

- Proposta general 2 –avantprojecte

- Projecte.

- Lliurament resum final.

VALORACIÓ DEL CURS:

Una part principal de la teoria del curs es genera en el propi taller, amb la participació i esperit crític del conjunt dels alumnes i els professors respecte a un tema comú, que és el projecte.

La valoració final del curs no és una mitjana de les notes parcials; aquestes notes parcials, juntament amb els comentaris particulars dels professors serveixen de referència a l'alumne al llarg del quadrimestre.

La implicació en el projecte, i l'actitud i participació en el taller, constitueixen una part fonamental en la valoració final dels alumnes.

Les notes finals es ponderen en funció dels aspectes següents:

- Seguiment del Taller, lliuraments parcials, avaluació continuada.

- Exercici d'anàlisi històrica i formal del context.

- Elaboració personal de la documentació necessària per desenvolupar el projecte (reelaboració de documents existents, models 3D, maquetes, referents, llibre de treball, etc) – *Es valorarà especialment la claredat de la grafia dels documents, així com la necessitat i suficiència del seu contingut informatiu, que permetin la millor i justa interpretació i comprensió del projecte.*
 - Exercici d'anàlisi del propi projecte.
 - Proposta general del projecte:
 - relació concepte-forma
 - resolució funcional de la proposta
 - resolució d'aspectes tècnics (estructura, tancaments, etc.)
 - resolució d'aspectes concrets desenvolupats del projecte.
 - Dossier DIN A3 i informació digital de resum del curs.
-

1. PROGRAMA GENERAL

El TAP-C està organitzat pels departaments de Projectes i Composició.

L'esperit del taller no és el de plantejar projectes de Restauració en el sentit clàssic del terme, com a intervencions mínimes de *consolidació* basada en un coneixement previ i exhaustiu del monument.

Al llarg del temps l'evolució del pensament en relació als criteris de conservació del patrimoni històric i les diferents legislacions al respecte, han suposat que el terme Restauració esdevingui un concepte canviant. Aquesta evolució històrica ha produït un cúmul de teories i escoles de diferents tendències que han donat com a resultat propostes variades que en la actualitat es consideren com a criteris vàlids, que no universals, en les intervencions "de restauració".

La complexitat de la definició és en el fet de que "l'arquitectura" te molts valors intrínsecs (documentals, artístics, funcionals, històrics, estètics etc.) i que part o la totalitat d'aquests, en molts casos de manera contradictòria, són susceptibles de ser restaurats.

Es considera que certs entorns monumentals o certs monuments i el seu entorn no son llocs inalterables, i que abstenir-se d'intervenir suposaria renunciar a la essència mateixa de la arquitectura: **l'arquitectura com a servei.**

En el taller, doncs, considerem el monument en el seu entorn físic i social, en el moment històric actual, i tenint en compte el seu nou paper en el col·lectiu. El monument es valora des de tres punts de vista fonamentals, documental i històric, arquitectònic i significatiu.

Amb aquestes consideracions, el tipus de projectes que proposa el Taller, es plantegen sota el enunciat comú de *construir sobre el construït.*

A banda de les especificitats projectuals dels altres tallers, l'estudiant troba aquí com a dades de partida, edificis, restes d'edificis o elements arquitectònics incomplets que ha d'amidar i estudiar abans de prendre les seves primeres decisions; per afrontar els problemes propis d'aquest tipus de projectes, ha de disposar especialment d'eines i coneixements suplementaris provinents de la història de l'arquitectura i de l'urbanisme.

Els projectes poden fer referència a completar edificis inacabats, a substituir parts d'edificis, a canviar l'ús dels edificis o bé a construir nous edificis sobre velles ruïnes; tenen però, en qualsevol d'aquests casos, l'obligació de no fugir del contacte real de les dues arquitectures: la proposada i la ja existent.

El lloc, en aquest cas, no és només el conjunt de condicions morfològiques i ambientals d'un determinat emplaçament topogràfic, sinó també l'arquitectura existent i el seu significat.

Existirà, doncs, la necessitat d'establir un cert model del qual caldrà definir la tipologia, el llenguatge i el sistema constructiu, que es posarà en relació amb la preexistència de partida.

L'èmfasi de la proposta no s'estableix essencialment, com pot passar en altres tallers, en el sistema constructiu, o en el programa funcional, per més que aquest aspectes són fonamentals en la definició de l'espai construït. (La resolució d'un programa funcional senzill, que implica una determinada organització dels espais i la coherència amb el sistema estructural seran inevitables tot i que des d'aquest taller no es plantegen com el nucli central de la proposta).

2. PROJECTE

Can Monmany; nou programa d'usos i adequació de l'espai natural i el conjunt arquitectònic de can Monmany

Objectius

El creixement material del món on vivim ha col·locat una gran quantitat de monuments històrics (en les seves diverses categories) en nivells diferents d'obsolescència, pel seu ús -o desús-, per la seva posició a la nova ciutat, pel seu estat de conservació -o pel seu abandonament-, etc.

Aquests monuments necessiten una intervenció que els recol·loqui al món contemporani, un futur que ningú els va preveure. Per fer-la possible, aquest edificis han de ser dibuixats, estudiats, avaluats en termes d'història de l'arquitectura i d'història de la ciutat; cal descobrir-ne les possibilitats d'ús, de conservació total, o de conservació de les parts més significatives.

Quan s'ha descobert el que és substantiu del monument es tracta de col·locar-hi el nou programa, d'equilibrar les parts antigues i les noves, i de treballar amb un interès especial els punts de contacte entre la construcció vella i la contemporània.

Propòsit del curs

La necessitat de rehabilitar i reutilitzar un edifici d'interès patrimonial en desús és una situació que s'ha produït a la majoria de municipis, amb els ajuntaments gairebé sempre interessats en la conservació de l'edifici pel seu interès artístic o històric, però sovint mancats de solucions concretes que en permetin un aprofitament efectiu.

El projecte que planteja el taller ve d'un conveni de col·laboració entre l'ETSAV i l'Ajuntament de Sant Cugat i l'Entitat Municipal de Valldoreix, i es centra en la recuperació de la que es coneix com a *masia de Monmany* que recentment ha passat a ser propietat d'aquestes entitats.

La evolució del conjunt de la masia de Monmany ha estat lligada històricament a l'explotació agrícola del sòl i és precisament aquest fet, per la lògica dels seus requeriments funcionals, el que n'ha anat configurant les característiques tipològiques i arquitectòniques.

La relació amb el terreny -topografia, orientació, camins i accessos, aprofitament dels recursos naturals, etc.- és un altre element del lloc -natural i artificialitzat- que n'ha condicionat l'arquitectura.

En els darrers anys, les condicions d'ús i de lloc han variat substancialment; l'aprofitament de la terra com a explotació agrícola s'ha perdut, i amb ella els valors del paisatge natural proper. L'edifici, mancat de la lògica funcional que hi donava sentit, llangueix en un procés de degradació que reclama una actuació urgent.

Cal doncs definir un programa d'usos que atenent a lògiques funcionals d'interès actual, permeti acomodar-se a les característiques de l'edifici existent, mitjançant les operacions d'eliminació, consolidació, rehabilitació i ampliació que es considerin oportunes i necessàries; un nou programa que permeti plantejar un projecte que potencii els valors arquitectònics del conjunt existent, tant els corresponents a les edificacions com a la seva relació amb l'entorn natural, amb l'objectiu de resituar el nou edifici en l'actual entorn natural i social de Valldoreix.

L'exercici consistirà en l'elaboració d'una proposta arquitectònica de manera que es resolgui tant l'adequació del conjunt construït existent com la seva ampliació per incloure la totalitat d'un nou programa funcional.

Es tracta de realitzar un projecte en què s'analitzin les característiques arquitectòniques d'un edifici configurat per un conjunt d'edificacions que s'han anat generant al llarg del temps, de tipologies, característiques formals i constructives, i valors espacials i arquitectònics diferents i de divers interès. El projecte ha de trobar la manera d'articular els dos aspectes, amb una funció que l'alumne determinarà i que haurà de ser coherent amb el lloc i les restes existents.

Els projectes hauran de resoldre la solució funcional en coherència amb la lògica que plantegen les diferents realitats arquitectòniques del conjunt dels edificis. Els graus d'intervenció seran distints en cada cas i caldrà que siguin raonats per l'alumne.

L'estudi del context, en aquest triple vessant *documental i històric; arquitectònic, i de significat* fa obligat que les propostes es plantegin a partir d'una acurada anàlisi dels següents aspectes:

- el caràcter de l'entorn.
- les possibles estratègies de transformació de cadascun dels edificis del conjunt.
- el plantejament d'una arquitectura d'avui, és a dir a partir d'arguments i sistemes actuals.

Els temes específics que tractarà el projecte seran:

- la definició d'un programa funcional; usos, relacions, superfícies, etc; adequació a les edificacions existents.
- la qualificació formal de la presència de l'edifici en el espai natural.
- la generació d'espais intermedis, qualificats, representatius de l'edifici i el seu programa.

- la modificació del caràcter dels espais arquitectònics actuals amb les transformacions estructurals i formals que convinguin.
- les possibles modificacions estructurals i formals en el conjunt de les edificacions .

La hipòtesi funcional està oberta a les diferents propostes dels estudiants.

L'estudiant no ha de resoldre únicament la formalització d'un programa, sinó que ha de donar contingut al programa proposat per ell mateix a partir de les hipòtesis que el curs li planteja: és a dir, la relació entre una arquitectura nova i l'existent.

Can Monmany

Can Monmany està situat al peu del Puig Madrona; s'implanta sobre un esglaó natural del terreny, en un lloc estratègic amb vistes privilegiades sobre els territoris que l'envolten.

L'edifici, documentat des del segle XVI, és en el seu estat actual un conglomerat arquitectònic resultant de diverses i successives reconstruccions realitzades al llarg de la seva història.

Quant al seu estat de conservació, es pot qualificar de satisfactori encara que alguns dels seus elements han iniciat un clar procés de degradació, agreujat per la manca d'un ús específic que doni sentit a la seva utilització i al conseqüent manteniment físic del conjunt arquitectònic.

La singularitat de la implantació i el caràcter remarcable de la seva història, reclama amb urgència un estudi qualificat que determini la qualitat dels seus elements i defineixi el corresponent pla de prioritats i d'accions necessàries per la restauració física del lloc.

Al mateix temps cal pensar en la recerca i formalització de propostes funcionals concretes que facin viable la recuperació de tot el conjunt al més aviat possible.

La rehabilitació del patrimoni arquitectònic de propietat pública o privada, suposa sovint, com a dificultats inicials, una important inversió econòmica poc rendible i el problema de trobar un ús que amortitzi d'alguna manera la inversió. És freqüent la transformació d'edificis històrics en seus socials d'entitats, museus, centres de documentació i fins i tot, si la tipologia ho permet, en equipaments de caràcter assistencial, cultural o docent.

Documents adjunts

- *Can Monmany*; fitxa del catàleg de Sant Cugat.
- *Can Monmany de Valldoreix*, Juan José Cortés Garcia, Historiador; Valldoreix-EMD - Entitat Municipal -

3. EXERCICI D'ANÀLISI SOBRE EXEMPLES EXISTENTS

En un primer exercici del curs, es demana un treball realitzat en grup, en què s'analitzin programes funcionals susceptibles de poder ser adaptats al conjunt de can Monmany

Les lògiques dimensionals i de relacions entre les diverses parts del programa, la correcta adequació d'aquests a espais o volums de característiques determinades, el possible aprofitament de l'espai natural etc. haurà d'utilitzar-se com a suport per poder plantejar les solucions de projecte mes adequades a les propostes de cada exercici.

Els diferents exercicis s'exposaran públicament al conjunt del curs i serviran de base per desenvolupar, de forma individual, els projectes dels alumnes.

4. VALORACIÓ DELS TREBALLS I EL CURS

Durant el curs, es faran correccions públiques dels treballs dels estudiants, que els exposaran al conjunt de la classe amb el suport gràfic en pantalla que sigui del cas.

Igualment, el lliurament final del treball, a més del dossier resum en format DinA3, inclourà la documentació del treball de l'estudiant ordenada i en format digital,.

L'avaluació final de cada alumne considera els següents aspectes del treball al llarg del quadrimestre.

- Grau de seguiment del Taller, lliuraments parcials, avaluació continuada.
- Exercici d'anàlisi històrica i formal del context.
- Exercici d'anàlisi sobre exemples existents
- Elaboració personal de la documentació necessària per desenvolupar el projecte (reelaboració de documents existents, models 3D, maquetes, referents, llibre de treball, etc) – Es valorarà especialment la claredat de la grafia dels documents, així com la necessitat i suficiència del seu contingut informatiu, que permetin la millor i justa interpretació i comprensió del projecte.
- Exercici d'anàlisi del propi projecte – criteris bàsics de la intervenció.
- Proposta general del projecte:
 - relació concepte forma
 - resolució funcional de la proposta
 - resolució d'aspectes tècnics (materialitat de la proposta, concepte de l'estructura, tancaments, etc.)
 - resolució d'aspectes concrets desenvolupats del projecte.
- Dossier DIN A3 i informació digital de resum del curs.

5. CALENDARI I PROGRAMA DE TREBALL

5.1.- ANÀLISI DEL LLOC, PROGRAMA FUNCIONAL

Temes:

- Elaboració gràfica de la documentació de treball del curs.
- Anàlisi dels possibles programes i criteris d'intervenció.

Es formaran grups de treball amb alumnes dels 4 nivells de taller; cada grup exposarà en sessió pública el seu treball i haurà de presentar, en format DinA2, la següent documentació:

1. Anàlisi de la documentació gràfica existent

Revisió i reelaboració dels documents gràfics existents; a partir de l'estudi dels plànols actuals, verificats en la visita al lloc, caldrà elaborar la documentació necessària i suficient que servirà de base de treball per fer el projecte -plantes, alçats, seccions essencials, axonometries, etc. (Es valorarà la qualitat de la planimetria i de la grafia dels documents, que haurà de permetre entendre les diferents etapes històriques de cadascuna de les edificacions del conjunt).

2. Anàlisi de les diferents edificacions existents: característiques històriques i arquitectòniques dels edificis i l'espai públic.

3. Anàlisi de les potencialitats d'actuació en cadascun dels edificis i de l'espai públic,

- en base al desenvolupament del programa funcional.
- en base a les característiques tipològiques, estructurals i constructives.
- en base a les característiques formals.

4. Exercici d'anàlisi sobre un edifici existent.

5.2.- PROPOSTA GENERAL 1 –intencions

Documents: Format DinA3: Sense escala. Models 3D, Maqueta volumètrica de concepte, planta general, esquemes, dibuixos, fotografies.

Es defineixen les estratègies per la nova ordenació del conjunt: eliminació i/o substitució d'elements i volumetries; nous usos, espai públic etc.; noves edificacions, transformacions etc.

- 1.- Memòria dels criteris de transformació del lloc i l'edifici, organització general del programa.
- 2.- Esquemes volumètrics.
- 3.- Plànol de situació, relació amb l'entorn.
- 4.- Plantes, seccions, alçats etc.

5.3.- PROPOSTA GENERAL 2 –avantprojecte

Es concreten i desenvolupen els conceptes plantejats en la PROPOSTA GENERAL 1

Documentació: Format DinA2: Escala 1:100, Models 3D, Maqueta volumètrica de concepte (fotografies).

Documentació justa per a la correcta comprensió de l'estructuració organitzativa, formal i funcional del conjunt.

Resolució del programa funcional, esquema del sistema estructural, esquema del sistema constructiu.

Representació en planta (sense escala) dels diferents elements eliminats

Planta baixa –espai públic i accessos -, Plantas generals, Planta coberta, definició de paviments, textures, cotes topogràfiques, ombres (volumetria). Seccions i alçats. Visions itinerants, qualificació de l'espai.

Exercici d'anàlisi del propi projecte.

En un primer full s'inclouran els esquemes de concepte del projecte, i s'hi explicitaran les intencions bàsiques de la proposta, fent èmfasi en la relació d'aquesta amb la arquitectura existent.

També el detall del programa funcional del projecte amb indicació de les superfícies respectives.

5.4.- PROJECTE

Cada estudiant haurà de revisar amb el seu professor la **documentació completa** corresponent a la PROPOSTA GENERAL 2 –avantprojecte. En aquesta revisió l'alumne i el professor concretaran aquells aspectes generals del projecte que responen més específicament al taller - relació entre el vell i el nou- i consensuaran el desenvolupament dels detalls més interessants (a nivell de concepte, esquema i/o detall a escala)

Els documents corresponents a aquest lliurament s'inclouran en el dossier del LLIURAMENT RESUM FINAL.

5.5.- LLIURAMENT RESUM FINAL

Es farà al departament de projectes, durant el matí del dia assignat a la guia docent.

Dossier enquadernat en format DinA3.

Contingut:

- El que l'estudiant consideri adequat per explicitar el seu currículum acadèmic al llarg del quadrimestre.
- Tota la documentació que configura la proposta final del projecte, amb els esquemes o ampliacions que interessin, reduïda al format DinA3.

Es lliurarà, a més, un resum escollit i endreçat del projecte en format digital –arxiu powerpoint (disquet dins d'un sobre plastificat -no caixa- enganxat dins del dossier indicant en la caràtula del disquet el títol del treball i el nom de l'alumne).